

KATARINA MOSTARAC

ZVONKO KAVRAN

PETAR FELETAR

UDK: 656.8(497.526)

Stručni članak / Professional Paper

Rukopis prihvaćen za tisak: 18. 4. 2019.

DOI: <https://dx.doi.org/10.21857/yq32oh48p9>

Analiza obilježja poštanske mreže u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji

Sažetak

Prema važećem regulatornom okviru, univerzalna usluga u poštanskom sustavu mora biti dostupna svim građanima Republike Hrvatske, neovisno o njihovom geografskom položaju, pod jednakim i transparentnim uvjetima. Davatelj univerzalne usluge mora ustrojiti poštansku mrežu tako da elementi poštanske mreže budu dostupni svim građanima. Dostupnost elemenata poštanske mreže i usluga osigurava se regulatornim kriterijima (međunarodnim i domaćim propisima) koje davatelj univerzalne usluge mora ispunjavati. Funkcioniranje poštanske mreže u ruralnim područjima zahtjevno je jer mreža mora osigurati dostupnost radi ispunjavanja obveze univerzalne usluge i u uvjetima smanjene gospodarske aktivnosti. U radu je provedena analiza stanja dostupnosti poštanske mreže u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji. To će omogućiti i analizu regulatornih kriterija te njihov utjecaj na stvarnu dostupnost usluge.

Ključne riječi: Bjelovarsko-bilogorska županija; dostupnost; poštanska mreža; poštanski ured; regulatorni kriteriji.

Uvod

Usluge od općeg interesa (eng. *Services of General Interest* – SGI) predstavljaju skup usluga za koje se smatra da su društveno potrebne i država ima određene obveze u smislu osiguravanja njihove dostupnosti građanima. Europska komisija u

Zelenoj knjizi o uslugama od ekonomskog interesa (European Commission, 2003.) ističe i poštansku uslugu kao jednu od usluga koje spadaju u kategoriju usluga od općeg ekonomskog interesa, čime se ističe univerzalni karakter poštanske usluge. Na tržištu poštanskih usluga postoji obaveza pružanja poštanske usluge, koja se naziva univerzalna usluga. Univerzalna usluga u poštanskom sustavu zapravo označava skup usluga za koje njihov davatelj jamči da će ih osigurati svim građanima države, transparentno i pod jednakim uvjetima. Drugim riječima, ista će usluga jednako koštati bilo da se ostvaruje unutar istoga grada ili između primjerice određenoga grada i otoka udaljenog više stotina kilometara. Obuhvat univerzalne usluge u Republici Hrvatskoj prikazan je u tablici 1 (*Zakon o poštanskim uslugama*, 2012.).

Tablica 1. Obuhvat univerzalne usluge u Republici Hrvatskoj

UNIVERZALNA USLUGA	Prijam, usmjeravanje, prijenos i uručenje pismovnih pošiljaka mase do 2 kg
	Prijam, usmjeravanje, prijenos i uručenje paketa mase do 10 kg
	Prijam, usmjeravanje, prijenos i uručenje preporučenih pošiljaka i pošiljaka s označenom vrijednošću
	Prijam, usmjeravanje, prijenos i uručenje sekograma mase do 10 kg, bez naplate
	Usmjeravanje, prijenos i uručenje paketa mase do 20 kg u međunarodnom dolaznom prometu

Tehnološki procesi koji omogućuju takve scenarije pružanja poštanske usluge nisu jednaki niti je jednak trošak njihova obavljanja, stoga je pred davateljima univerzalne usluge izazovan zadatak pružanja tih usluga svim građanima, bez obzira gdje oni žive, po istim cijenama usluge, ali različitim troškovima njezina obavljanja.

Pri tome davatelj univerzalne usluge mora voditi računa da je poštanska mreža ustrojena tako da su elementi poštanske mreže dostupni svim građanima. Dostupnost elemenata poštanske mreže i usluga osigurava se regulatornim kriterijima (koje određuju međunarodni i domaći propisi) koje davatelj univerzalne usluge mora ispunjavati. U Republici Hrvatskoj (RH) nadležno regulatorno tijelo jest Hrvatska regulatorna agencija za mrežne djelatnosti (HAKOM), koja nadgleda obvezu pružanja univerzalne usluge. HAKOM donosi *Pravilnik o obavljanju univerzalne usluge* kojim se propisuju mjerila i kriteriji koje mora ispunjavati poštanska mreža davatelja univerzalne usluge vodeći računa o gustoći naseljenosti, pokrivenosti područja i stvarnim potrebama korisnika usluga te posebnim zemljopisnim uvjetima (Hrvatska regulatorna agencija za mrežne djelatnosti, 2013.). U Republici Hrvatskoj propisuju se kriteriji gustoće mreže pristupnih točaka:

- jedan poštanski ured posluje u prosjeku na površini do najviše 80 km² ili da

- jedan poštanski ured posluje u prosjeku za najviše 6.000 stanovnika,
- davatelj univerzalne usluge obavezan je ustrojiti mrežu pristupnih točaka u naseljenim područjima tako da je udaljenost između pristupnih točaka najviše 5.000 m.

Način organizacije mreže poštanskih ureda razlikuje se od države do države te ne postoji općeprihvatljiv model organizacije poštanske mreže. Iz svega navedenoga vidljivi su izazovi u tehnologiji pružanja univerzalne usluge, posebice kad je riječ o ruralnim područjima. Općenito se važnost poštanske mreže može utvrditi kroz tri ključna aspekta (Universal Postal Union, 2010.):

1. fizička poštanska mreža koja je prisutna u svim zemljama svijeta,
2. financijska mreža koja je značajna jer davatelji poštanskih usluga izvršavaju i različite vrste financijskih usluga,
3. elektronička mreža zato što davatelji usluga u manjoj ili većoj mjeri koriste elektroničku razmjenu podataka, koja je povezana s carinskim službama i službama zračnog prometa.

Stoga je potrebno bolje analizirati stanje poštanske mreže u ruralnim područjima, gdje je trošak obavljanja te usluge visok. Pristupne točke poštanske mreže (posebice poštanski uredi) u ruralnim područjima važne su točke društvenog i komunikacijskog aspekta sredine, stoga je važno pronaći rješenje za postizanje održivosti poštanske mreže u ruralnim područjima.

Definiranje ruralnog područja u Republici Hrvatskoj

Ne postoji univerzalno primjenjiva definicija ruralnog i urbanog područja. Geografska podjela naseljenih i nenaseljenih područja jedne države može se provesti na temelju više metodologija i na više načina. Jedna od široko prihvaćenih metodologija jest OECD metodologija (*Organization for Economic Co-Operation and Development* – OECD), koja je primijenjena u *Strategiji ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2008.–2013. godine* (Ministarstvo poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja, 2008.). OECD definira nekoliko kriterija prema kojima se može odrediti regionalna tipologija (OECD Rural Policy Reviews, 2006.):

1. *Gustoća naseljenosti* – zajednica se smatra ruralnom ako joj je gustoća naseljenosti ispod 150 stanovnika/km².
2. *Regije s određenim postotkom stanovnika u ruralnim zajednicama* – područje se smatra pretežito ruralnim ako više od 50% stanovništva živi u ruralnim zajednicama, odnosno pretežno urbanim ako manje od 15% stanovnika živi u

ruralnim zajednicama, te značajno ruralnim ako je udio stanovništva koji živi u ruralnim zajednicama između 15 i 50%.

3. *Urbani centri* – definira li se regija prema navedenom kriteriju kao ruralna, ako ima urbani centar s više od 200.000 stanovnika koji čini 25% stanovništva, klasificira se kao značajno ruralna. Isto tako, ako značajno ruralna regija ima urbani centar s više od 500.000 stanovnika koji čine 25% stanovništva, regija se klasificira kao pretežno urbana.

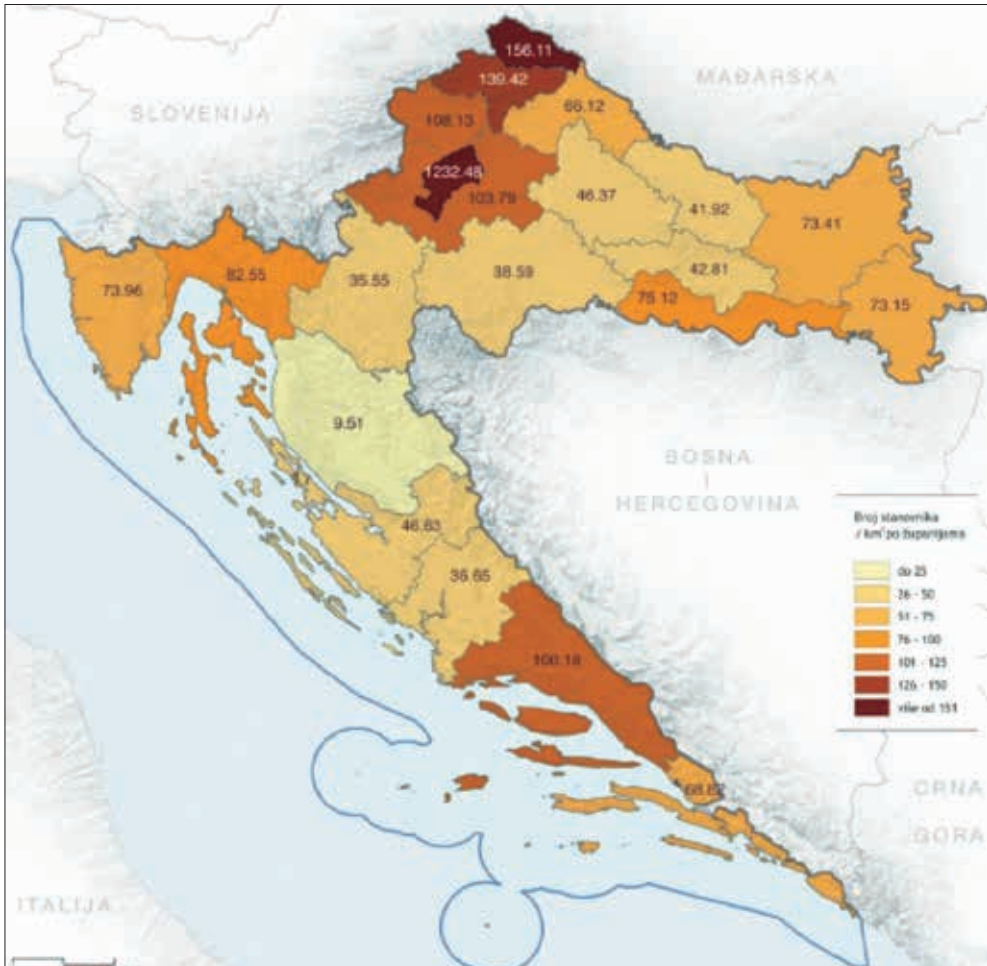
Prema OECD kriterijima o gustoći naseljenosti, RH ima sljedeće značajke, kako je prikazano u tablici 2 (Ministarstvo poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja, 2008.).

Tablica 2. Ruralna i urbana područja, stanovništvo i naselja prema OECD kriteriju na razini Republike Hrvatske

KLASIFIKACIJA	OECD KRITERIJ					
	KM ²	%	BROJ NASELJA	%	BROJ STANOVNIKA	%
Ruralna područja*	51.872	91,6	6.001	88,7	2.110.988	47,6
Urbana područja	4.731	8,4	763	11,3	2.326.472	52,4
Ukupno	56.603	100	6.751	100	4.437.460	100

* Uključuje pretežito ruralna i značajno ruralna područja

Na slici 1 prikazana je gustoća naseljenosti i njezine vrijednosti po svim županijama u Republici Hrvatskoj (Vlada Republike Hrvatske, 2013.). Vidljivo je da, prema OECD kriterijima, u Republici Hrvatskoj jedino Grad Zagreb i Međimurska županija imaju gustoću naseljenosti preko 150 stanovnika/km², te se može smatrati da jedino te dvije županije u cijeloj državi nisu ruralne. Sve ostale županije, odnosno dijelovi Hrvatske mogu se smatrati ruralnim područjima.

Slika 1. Gustoća naseljenosti po županijama u Republici Hrvatskoj

Tablica 3 prikazuje klasifikaciju ruralnih i urbanih područja RH po županijama, i to prema kriteriju određenog postotka stanovnika koji žive u ruralnim zajednicama (Ministarstvo poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja, 2008.). Vidljivo je da se većina županija u Republici Hrvatskoj klasificira kao ruralna područja, njih čak 14, značajno ruralnima klasificirano ih je 6, dok je Grad Zagreb jedino pretežno urbano područje.

Tablica 3. Ruralna i urbana područja, stanovništvo i naselja prema OECD kriteriju na razini županija

ŽUPANIJA	PRETEŽITO RURALNA		ZNAČAJNO RURALNA		PRETEŽITO URBANA	
	BROJ STANOVNIKA	BROJ STANOVNIKA (%)	BROJ STANOVNIKA	BROJ STANOVNIKA (%)	BROJ STANOVNIKA	BROJ STANOVNIKA (%)
Bjelovarsko-bilogorska	133.084	6,30 %				
Brodsko-posavska	176.765	8,37 %				
Dubrovačko-neretvanska			122.870	7,94 %		
Istarska			206.344	13,34 %		
Karlovačka	141.787	6,72 %				
Koprivničko-križevačka	124.467	5,90 %				
Krapinsko-zagorska	142.432	6,75 %				
Ličko-senjska	53.677	2,54 %				
Međimurska			118.426	7,65 %		
Osječko-baranjska			330.506	21,36 %		
Požeško-slavonska	85.831	4,07 %				
Primorsko-goranska			305.505	19,74 %		
Sisačko-moslavačka	185.387	8,78 %				
Splitsko-dalmatinska			463.676	29,97 %		
Šibensko-kninska	112.891	5,35 %				
Varaždinska	184.769	8,75 %				
Virovitičko-podravka	93.389	4,42 %				

Vukovarsko-srijemska	204.768	9,70 %				
Zadarska	162.045	7,68 %				
Zagrebačka	309.696	14,67 %				
Grad Zagreb					779.145	100 %
UKUPNO	2.110.988	100 %	1.547.327	100 %	779.145	100 %

U tablici 4 dan je detaljan prikaz karakteristika županija u Republici Hrvatskoj, odnosno podaci koji se odnose na ukupnu površinu, broj stanovnika i gustoću naseljenosti te administrativni podaci poput broja naselja, općina i gradova po pojedinoj županiji (Državni zavod za statistiku, 2015.).

Tablica 4. Prikaz karakteristika županija u Republici Hrvatskoj

ŽUPANIJA	POVRŠINA [KM ²]	BROJ STANOVNIKA U 2011.	BROJ STANOVNIKA NA KM ²	BROJ GRADOVA	BROJ OPĆINA	BROJ NASELJA
Republika Hrvatska	56.594	4.284.889	75,7	128	428	6.762
Zagrebačka	3.060	317.606	103,8	9	25	694
Krapinsko-zagorska	1.229	132.892	108,1	7	25	422
Sisačko-moslovačka	4.468	172.439	38,6	7	12	455
Karlovačka	3.626	128.899	35,5	5	17	694
Varaždinska	1.262	175.951	139,4	6	22	303
Koprivničko-križevačka	1.748	115.584	66,1	3	22	264
Bjelovarsko-bilogorska	2.640	119.764	45,4	5	18	323
Primorsko-goranska	3.588	206.195	82,6	14	22	509
Ličko-senjska	5.353	50.927	9,5	4	8	258
Virovitičko-podravska	2.024	84.836	41,9	3	13	188
Požeško-slavonska	1.823	78.034	42,8	5	5	277
Brodsko-posavska	2.030	158.575	78,1	2	26	185
Zadarska	3.646	170.017	46,6	6	28	232
Osječko-baranjska	4.155	305.032	73,4	7	35	263
Šibensko-kninska	2.964	109.375	36,7	5	15	199
Vukovarsko-srijemska	2.454	179.521	73,2	5	26	85
Splitsko-dalmatinska	4.540	454.798	100,2	16	39	370
Istarska	2.812	208.055	74,0	10	32	655

Dubrovačko- -neretvanska	1.781	122.568	68,8	5	17	230
Međimurska	729	113.804	156,1	3	22	131
Grad Zagreb	641	790.017	1.232,5	1	–	70

U ovom je istraživanju analizirana dostupnost poštanske mreže Bjelovarsko-bilogorske županije. Ako postoji veće područje analize (npr. regija, država i sl.), odabir manjeg područja može pridonijeti kvalitetnijoj analizi stanja poštanske mreže. U tu je svrhu definirana metodologija odabira područja analize.

Metodologija odabira područja Bjelovarsko-bilogorske županije

3.1. Metodologija odabira područja analize

Područje Bjelovarsko-bilogorske županije za analizu poštanske mreže odabrano je na temelju definirane metodologije. Metodologija odabira područja primjenjiva je na bilo kojem području i uključuje sljedeće elemente:

1. odluku o odabiru ruralnog i/ili urbanog područja analize,
2. primjenu OECD kriterija za ruralne/ili urbane zajednice i primjenu kriterija za izbor područja,
3. analizu karakteristika poštanske mreže na promatranom području,
4. odabir područja za ostvarivanje cilja istraživanja, odnosno dostupnosti univerzalne usluge u poštanskom sustavu.

Potrebno je razmotriti i sljedeće kriterije:

1. područje treba biti ruralno, tj. zadovoljavati OECD kriterije za klasifikaciju ruralnih zajednica,
2. gustoća mreže poštanskih ureda treba biti optimalna, tj. poželjno je da nema velikih područja nepokrivenosti poštanskom mrežom,
3. podaci moraju biti dostupni nadležnim institucijama za korištenje.

Primjenom predložene metodologije moguće je odabrati (bilo kojeg) područja analize poštanske mreže i regulatornih kriterija koji utječu na njezin raspored i gustoću elemenata pristupnih točaka. S obzirom na to da se naglasak u ovom istraživanju stavlja upravo na ruralna područja, urbane (Grad Zagreb) i pretežno ruralne (šest županija) županije isključene su u prvoj fazi odabira. Potom se analizirala pokrivenost preostalih područja mrežom poštanskih ureda. Iz odabira su isključene one županije koje su relativno slabije pokriveno mrežom poštanskih ureda (primje-

rice Ličko-senjska). Svi navedeni kriteriji koje je bilo potrebno zadovoljiti u svrhu odabira područja također su bili ispunjeni odabirom Bjelovarsko-bilogorske županije. Prema OECD kriterijima, područje Bjelovarsko-bilogorske županije pretežito je ruralno, gdje žive 119.764 stanovnika, odnosno 6,3% ukupnog stanovništva Republike Hrvatske. Gustoća naseljenosti županije iznosi približno 46 stanovnika/km².

3.2. Osnovne karakteristike Bjelovarsko-bilogorske županije

U tablici 5 prikazane su osnovne karakteristike Bjelovarsko-bilogorske županije, i to broj naselja, broj popisnih krugova i broj kućnih brojeva (Državni zavod za statistiku, 2015.). Vidljivo je da u Županiji status grada ima pet gradova, dok su ostalo općine (njih 18).

Tablica 5. Prikaz prostornih karakteristika Bjelovarsko-bilogorske županije

BJELOVARSKO-BILOGORSKA ŽUPANIJA	BROJ NASELJA	BROJ POPISNIH KRUGOVA	BROJ KUĆNIH BROJEVA
Gradovi – ukupno	123	473	30.595
Bjelovar	31	214	13.229
Čazma	36	60	4.040
Daruvar	9	76	4.856
Garešnica	23	67	4.672
Grubišno Polje	24	56	3.798
Općine – ukupno	200	402	24.075
Berek	13	17	1.024
Dežanovac	12	28	1.452
Đulovac	29	46	1.971
Hercegovac	5	17	1.106
Ivanska	13	23	1.442
Kapela	26	30	2.337
Končanica	9	22	1.291
Nova Rača	13	27	1.548
Rovišće	12	29	1.924
Severin	2	8	663
Sirač	9	26	1.412

Šandrovac	7	16	991
Štefanje	9	17	1.033
Velika Pisanica	8	21	996
Velika Trnovitica	8	14	721
Veliki Grđevac	11	29	1.881
Veliko Trojstvo	11	24	1.850
Zrinski Topolovac	3	8	443

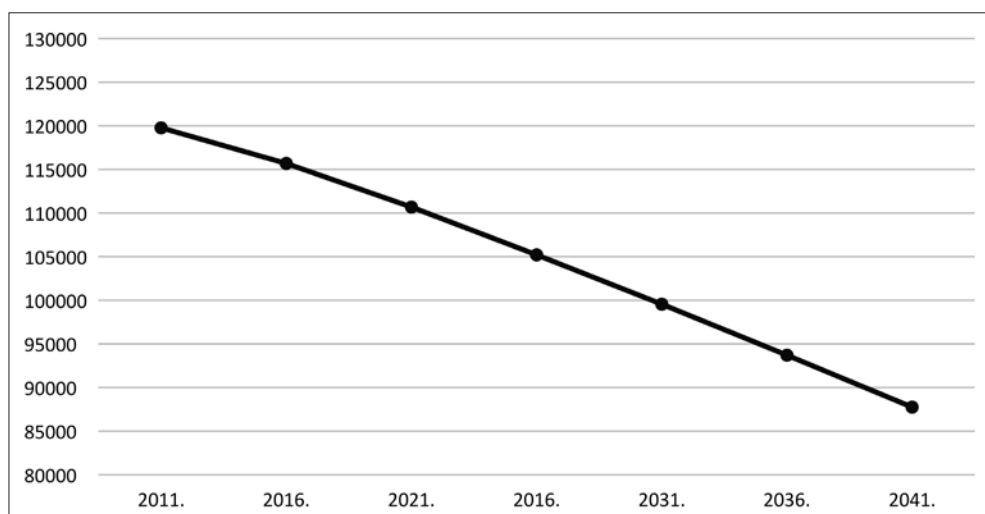
U tablici 6 dan je popis 30 mjesta (grada i općine) Bjelovarsko-bilogorske županije u kojima se nalaze poštanski uredi (Hrvatska pošta, 2016.). U gradu Bjelovaru postoje tri poštanska ureda, u ostalim mjestima po jedan ured.

Tablica 6. Broj stanovnika i broj kućanstava u mjestu rada poštanskih ureda (PU)

NAZIV PU	BROJ STANOVNIKA U MJESTU RADA PU	BROJ KUĆANSTAVA U MJESTU RADA PU
Bjelovar	27.099	9.577
Zrinski Topolovac	617	168
Kapela	411	152
Rovišće	1.222	337
Veliko Trojstvo	1.190	432
Šandrovac	710	256
Ivanska	720	236
Berek	450	148
Čazma	2.804	985
Gornji Draganec	355	119
Štefanje	338	112
Narta	663	217
Gudovac	1.095	305
Veliki Grđevac	1.192	424
Velika Pisanica	1.058	369
Nova Rača	468	172
Bulinac	360	117

Severin	533	181
Garešnica	3.873	1.351
Veliko Vukovje	250	102
Kaniška Iva	462	164
Hercegovac	1.044	392
Velika Trnovitica	629	204
Grubišno Polje	2.890	1.013
Veliki Zdenci	909	350
Daruvar	8.507	3.397
Končanica	868	315
Dežanovac	865	301
Đulovac	945	246
Sirač	1.387	

Slika 2 prikazuje projekcije kretanja stanovništva Bjelovarsko-bilogorske županije u razdoblju 2011.–2014. godine (Zavod za prostorno uređenje Bjelovarsko-bilogorske županije, 2014.).

Slika 2. Projekcija kretanja broja stanovnika Bjelovarsko-bilogorske županije 2011.–2041.

Prema zadnjem popisu stanovništva iz 2011. godine, u Županiji su živjela 119.764 stanovnika. Prognozira se trend pada broja stanovništva u Županiji, i to za oko 32.000 u 2041. godini. Za usporedbu, četiri grada Županije (Čazma, Daruvar, Grubišno Polje i Garešnica) ukupno su, prema popisu stanovništva iz 2011., brojila 36.660 stanovnika.

Poštanska mreža Bjelovarsko-bilogorske županije

4.1. Općenito o poštanskoj mreži Bjelovarsko-bilogorske županije

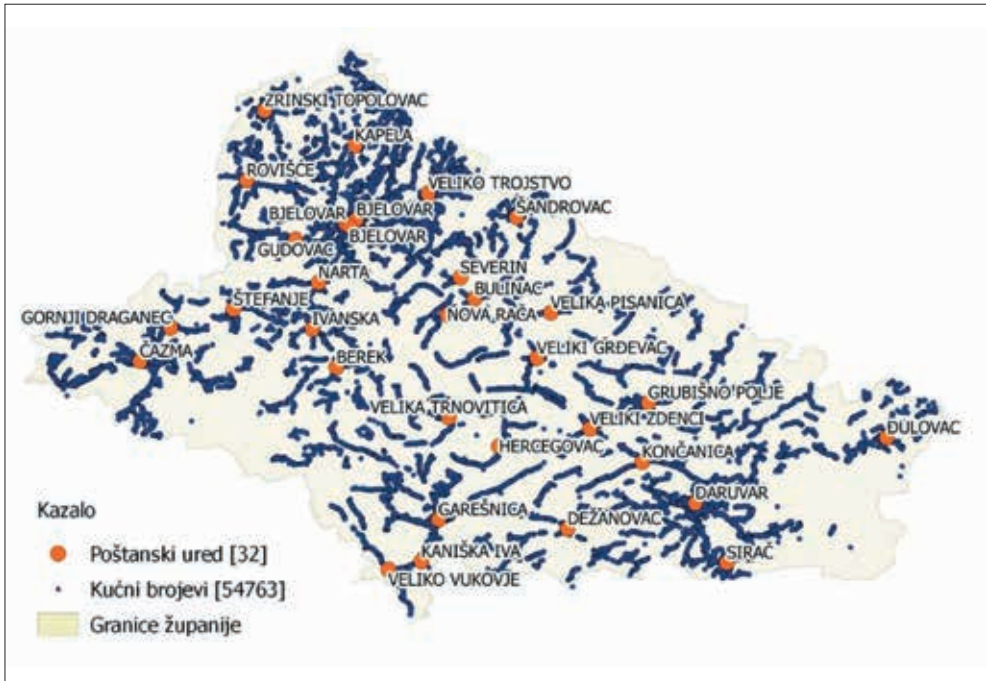
Slika 3 prikazuje poštanske urede Bjelovarsko-bilogorske županije s ucrtanim krugovima koji predstavljaju područje pokrivenosti od 5 km zračne linije. Moguće je primijetiti da je pokrivenost Županije mrežom poštanskih ureda po trenutnim kriterijima za gustoću mreže zadovoljavajuća – drugim riječima, ne postoje velika područja nepokrivenosti Županije mrežom poštanskih ureda.

Slika 3. Pokrivenost Bjelovarsko-bilogorske županije mrežom poštanskih ureda

Slika 4 prikazuje geografske lokacije poštanskih ureda (32 ureda), kućne brojeve (54.763) te granice Bjelovarsko-bilogorske županije (Mostarac i sur., 2018.).

Za svaku točku poznate su geografske koordinate (duljina i širina), ulica, kućni broj, popisni i statistički krug kojem pripadaju, naziv mjesne jedinice lokalne samouprave i dr. Prema dostupnim podacima o lokaciji kućnih brojeva, moguće je izračunati udaljenosti svakog kućnog broja do njemu najbližeg poštanskog ureda. Tako je moguće odrediti koliko jedan poštanski ured poslužuje kućnih brojeva po kriteriju prema kojemu radi na području od 80 km² (5 km zračne udaljenosti).

Slika 4. Geografska lokacija kućnih brojeva u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji

U tablici 7 prikazane su karakteristike Bjelovarsko-bilogorske županije vezane uz kućne brojeve i te udaljenosti do poštanskih ureda.

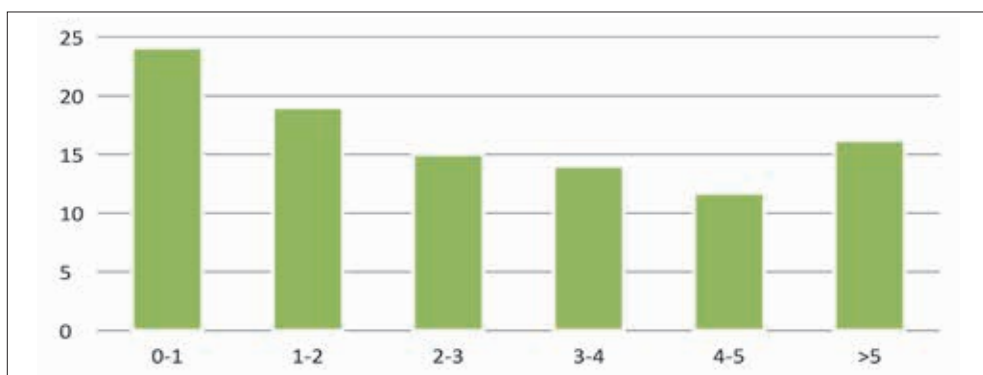
Tablica 7. Karakteristike Bjelovarsko-bilogorske županije vezane uz kućne brojeve i poštanske urede

Prosječna udaljenost kućnih brojeva do poštanskih ureda [km]	2,89
Minimalna udaljenost kućnog broja do poštanskog ureda [km]	0,0042692
Maksimalna udaljenost kućnog broja do poštanskog ureda [km]	12,5
Prosječan broj stanovnika po kućanstvu	2,88
Prosječan broj stanovnika po kućnom broju	2,2

Zanimljivo je primijetiti da je najbliži kućni broj (minimalna vrijednost) udaljen oko 4 m do poštanskog ureda, dok je najudaljeniji (maksimalna vrijednost) udaljen 12,5 km. Prosječna udaljenost svih kućnih brojeva do poštanskih ureda jest 2,9 km. Prosječan broj stanovništva po pojedinom kućnom broju iznosi 2,2 stanovnika.

4.2. Usporedba s regulatornim kriterijima drugih europskih zemalja

U nastavku je dan detaljniji prikaz udaljenosti stanovništva do poštanskih ureda. Slika 5 prikazuje postotak stanovništva na određenoj udaljenosti (kategoriziranoj) do poštanskog ureda (Mostarac i sur., 2018.).

Slika 5. Postotak kućanstava na određenoj zračnoj udaljenosti do poštanskog ureda

Iz dobivenih rezultata analize vidljivo je da oko 83,8% stanovništva ima dostupan poštanski ured unutar 5 km zračne udaljenosti, dok za 16,2% stanovništva taj kriterij nije zadovoljen. Drugim riječima, 16,2% stanovništva u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji nema dostupan poštanski ured unutar 5 km zračne udaljenosti.

Zanimljivo je analizirati dobivene rezultate te ih usporediti s kriterijima gustoće mreže pristupnih točaka u drugim državama Europske unije, gdje se propisuje određeni postotak stanovništva koji poštanski ured mora pokrivati na određenoj udaljenosti. Primjeri takvih regulatornih kriterija u pojedinim državama dani su u tablici 8 (International Post Corporation, 2014.).

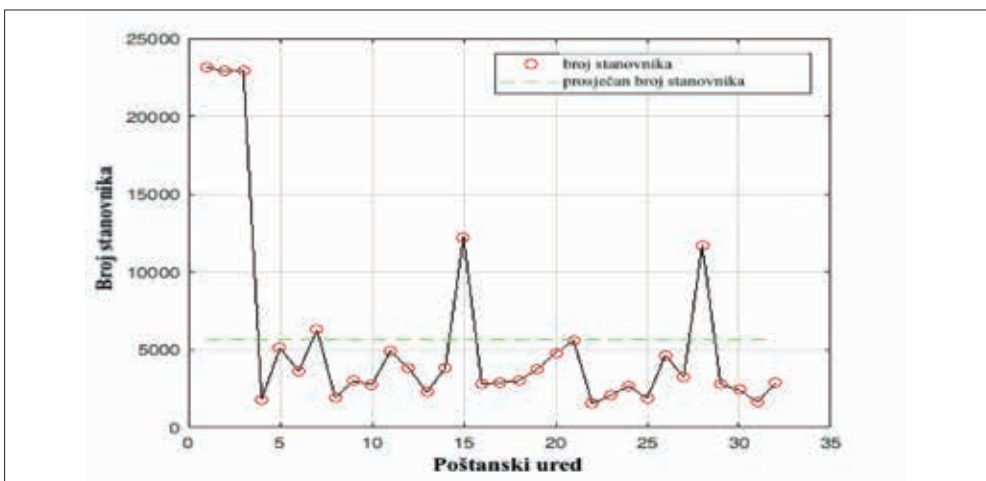
U tablici 8 prikazani su primjeri regulatornih kriterija za gustoću mreže pristupnih točaka u pojedinim zemljama Europske unije. Zanimljivo je usporediti zemlje u neposrednom okruženju Republike Hrvatske, poput Slovenije ili Mađarske. Vidljivo je da su postoci stanovništva koji moraju biti na određenoj maksimalnoj udaljenosti od poštanskog ureda (odnosno pristupne točke) visoko postavljeni. Ako se ti primjeri usporede s dobivenim rezultatima za Bjelovarsko-bilogorsku županiju (slika 4), rezultati su lošiji (tek nešto manje od 84% stanovništva udaljeno je manje od 5 km od poštanskog ureda).

Tablica 8. Primjeri regulatornih kriterija u određenim državama Europske unije

DRŽAVA	KRITERIJ
Ujedinjeno Kraljevstvo	95% ruralnog stanovništva mora biti unutar 3 milje (4,8 km) od najbliže poštanske ispostave (<i>postal outlet</i>)
Mađarska	pristupne točke (koje ne uključuju poštanske sandučice) nisu udaljene više od 5 km za 95% stanovništva, odnosno 10 km za 99,5% stanovništva
Slovenija	95% stanovništva nije udaljeno više od 4,5 km do najbližeg poštanskog ureda
Italija	najmanje jedno mjesto pristupa s maksimalnom udaljenosti od 3 km za 75% stanovništva najmanje jedno mjesto pristupa s maksimalnom udaljenosti od 5 km za 92,5% stanovništva najmanje jedno mjesto pristupa s maksimalnom udaljenosti od 6 km za 97,5% stanovništva

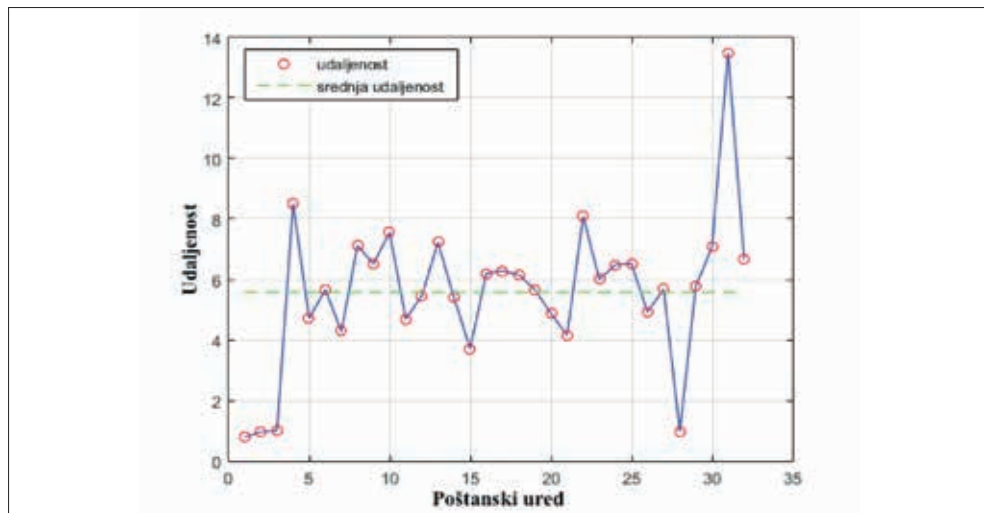
4.3. Analiza kriterija za određivanje gustoće mreže pristupnih točaka Bjelovarsko-bilogorske županije

U nastavku (slika 6) prikazana je analiza stanja mreže poštanskih ureda po kriteriju da jedan poštanski ured radi na području od 80 km² (tj. 5 km zračne linije). Vidljivo je da najviše stanovništva (preko 20.000) unutar 5 km udaljenosti do poštanskog ureda poslužuju tri poštanska ureda (u gradu Bjelovaru), što je i logično s obzirom na broj stanovnika grada Bjelovara, koji je i županijsko središte. Većina poštanskih ureda zapravo radi za manje od 5.000 stanovnika (minimalna vrijednost 1.538 stanovnika).

Slika 6. Broj stanovnika i srednja vrijednost broja stanovnika koje poslužuje jedan poštanski ured po kriteriju da jedan ured radi na području od 80 km²

Na slici 7 prikazani su dobiveni rezultati analize stanja mreže poštanskih ureda po kriteriju da jedan poštanski ured radi za najviše 6.000 stanovnika. Slično kao i u prethodnom primjeru, poštanski uredi koji na najkraćoj udaljenosti zadovolje kriterij rada za maksimalno 6.000 stanovnika jesu tri poštanska ureda koja djeluju na području grada Bjelovara. Udaljenost na kojoj ispune kriterij rada za maksimalno 6.000 stanovnika za te poštanske ureda iznosi oko 1 km.

Slika 7. Udaljenost i srednja vrijednost udaljenosti poštanskog ureda po kriteriju da jedan ured radi za najviše 6.000 stanovnika

S druge strane, također je vidljivo da postoji i poštanski ured koji taj kriterij zadovolji na udaljenosti od gotovo 15 km. Potrebno je naglasiti da se pri tome izračunu koristi isključivo zračna udaljenost te su u stvarnosti te udaljenosti veće. Za 32 postojeća poštanska ureda, koliko ih radi u Županiji, srednja vrijednost na kojoj se zadovolji kriterij da ured radi za 6.000 stanovnika jest oko 6 km zračne udaljenosti.

4.4. Važnost održivosti poštanske mreže u ruralnoj sredini

Nekoliko je izazova s kojima se davatelj univerzalne usluge susreće u ruralnim područjima. Prije svega, pad broja poštanskih usluga uzrokovan digitalnim napretkom utječe na financijsku održivost poštanske mreže. Broj stanovnika koji se koriste uslugama također utječe na funkcioniranje poštanske mreže.

Poštanski uredi u ruralnim zajednicama imaju veliku ulogu s obzirom na to da se koriste češće nego u urbanim sredinama (Barnett, 2017.). Stanovnici u ruralnim sredinama smatraju važnim postojanje poštanskog ureda u svojoj sredini. Iako se

broj klasičnih poštanskih usluga smanjio, i dalje se koriste usluge slanja/primanja paketa, financijske usluge i sl. Također valja istaknuti i socijalnu dimenziju koju poštanski uredi imaju u ruralnim sredinama. Oko 20% korisnika poštanskih usluga ne bi imalo kontakt sa susjedima i prijateljima kada bi se zatvorio poštanski ured (Barnett, 2017.).

S obzirom na prognoze kretanja broja stanovnika Bjelovarsko-bilogorske županije (slika 2), postavlja se pitanje na koji način ustrojiti pristupne točke poštanske mreže da bi se osigurala održivost univerzalne usluge. Poštanski uredi u manjim sredinama bitno pridonose kvaliteti života. Smanjenje broja poštanskih ureda negativno bi utjecalo kako na stanovništvo, tako i na poslovne subjekte. U tom smislu valja spomenuti i moguće alternativne pristupne točke koje bi pridonijele održivosti univerzalne usluge:

- ugovorni poštanski uredi otvaraju se u suradnji s lokalnom zajednicom te omogućuju postojanje pristupne točke s punim opsegom univerzalne usluge,
- automatizirani uređaji za dostavu i slanje poštanskih pošiljaka mogu se postaviti čak i na više mjesta nego poštanski ured, čime se bi se jamčila bolja dostupnost usluge 24 sata na dan.

Zaključak

Dostupnost elemenata poštanske mreže važan je koncept koji utječe na izgled i gustoću mreže pristupnih točaka u poštanskom sustavu. Gustoću mreže pristupnih točaka u Republici Hrvatskoj određuju regulatorni kriteriji koje donosi Hrvatska regulatorna agencija za mrežne djelatnosti. U ruralnim područjima posebno je zahtjevno ustrojiti poštansku mrežu tako da se zadovolji dostupnost stanovništvu, a da, s druge strane, bude održiva davatelj u usluge.

U radu je analizirano područje Bjelovarsko-bilogorske županije kao primjer pretežito ruralnog područja. Rezultati analize pokazali su da preko 16% stanovništva nema dostupnu univerzalnu uslugu prema regulatornim kriterijima koje propisuje HAKOM. Usporedbom navedenih rezultata analize s usporedivim regulatornim kriterijima koji su na snazi u drugim zemljama Europske unije (posebice zemljama u okruženju), vidljivo je da je potrebno poboljšati dostupnost univerzalne usluge građanima u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji. U tom smislu naglašeni su i alternativni načini organizacije mreže pristupnih točaka, koji mogu bitno pridonijeti kvaliteti života stanovnika u ruralnoj sredini.

Literatura

1. Barnett. A. (2017), *Rural Post Office Use. How Rural Consumers and Small Businesses Use Post Offices*. Citizen Advice.
2. European Commission: *Green Paper on Services of General Interest, COM (2003) 270 final*. Dostupno na: European Commission: Green Paper on Services of General Interest, COM (2003) 270 final (2. 5. 2019.)
3. Hrvatska pošta. Interni podaci, 2016.
4. International Post Corporation (IPC), *Postal Regulatory Database, Country Directory 2014*, Brussels, Belgium, 2014.
5. *Izvješće o stanju u prostoru Bjelovarsko-Bilogorske županije 2009.–2013.* (2014). Bjelovar: Zavod za prostorno uređenje Bjelovarsko-bilogorske županije. Dostupno na: http://zpubbz.hr/images/dokumenti/297/iosup_bbz.pdf (5. 5. 2019.)
6. *Izvješće o stanju u prostoru u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2008. do 2012. godine* (2013). Zagreb: Ministarstvo graditeljstva i prostornog uređenja. Dostupno na: http://www.hzpr.hr/UserDocsImages/pdf/Izvjesce_SPRH_08_12.pdf (3. 5. 2019.)
7. Mostarac, K.; Kavran, Z.; Feletar, P. (2018), Određivanje dostupnosti elemenata poštanske mreže pomoću primjene gravitacijske metode, *Podravina*, br. 33, Vol. XVII, Samobor, p. 63-73.
8. *Pravilnik o obavljanju univerzalne usluge* (2013). Zagreb: Hrvatska regulatorna agencija za mrežne djelatnosti. Dostupno na: https://www.hakom.hr/UserDocsImages/2013/propisi_pravilnici_zakoni/Pravilnik%20o%20obavljanju%20univerzalne%20usluge%20NN%2041_13.pdf (03.05. 2015.)
9. *Statistički ljetopis Republike Hrvatske 2015.* (2015). Zagreb: Državni zavod za statistiku.
10. *Strategija ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje od 2008.–2013.* (2008). Zagreb: Ministarstvo poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja. Dostupno na: http://www.azrri.hr/fileadmin/dokumenti-download/STRATEGIJA_RR_2008-2013.pdf (10. 5.2019.)
11. *The New Rural Paradigm, Policies and Governance* (2006). OECD Rural Policy Reviews Publishing.
12. *Trade finance and postal system, Building on the three-dimensional postal network* (2010). Universal Postal Union (UPU). Dostupno na: https://www.wto.org/english/tratop_e/devel_e/a4t_e/wkshop_may12_e/clotteau_upu.pdf (16. 5. 2019.)
13. *Zakon o poštanskim uslugama. Narodne novine*, 144/12, 153/13, 78/15. Dostupno na: https://www.hakom.hr/UserDocsImages/2012/propisi_pravilnici_zakoni/Zakon%20o%20postanskim%20uslugama%20NN%20144_12.pdf (15.10. 2018.)

Postal Network Feature Analysis in the Bjelovar-Bilogora County

Summary

According to the regulatory framework, universal service in the postal system ought to be accessible to all citizens of the Republic of Croatia under equal and transparent conditions, regardless of their geographical position. The universal

service provider has to establish the postal network in such a way that the elements thereof be accessible to all citizens. The accessibility of the elements of the postal network and services is ensured by regulatory criteria (international and domestic regulations) that the universal service provider ought to fulfil. The organisation of the postal network in rural areas is rather demanding, since the network has to ensure accessibility in order to fulfil the universal service obligation even under the conditions of reduced economic activity. The paper analyses the status of postal network accessibility in the Bjelovar-Bilogora County. This will also enable the analysis of the regulatory criteria and their impact on the actual accessibility of the postal service.

Keywords: Bjelovar-Bilogora County; accessibility; postal network; post office; regulatory criteria.

Dr. sc. Katarina Mostarac
Sveučilište u Zagrebu, Fakultet prometnih znanosti
Vukelićeva 4, HR – 10000 Zagreb
katarina.mostarac@fpz.hr, tel. +385 1 245 7712

Prof. dr. sc. Zvonko Kavran
Sveučilište u Zagrebu, Fakultet prometnih znanosti
Vukelićeva 4, HR – 10000 Zagreb
zvonko.kavran@fpz.hr, tel. +385 1 245 7712

Dr. sc. Petar Feletar
Sveučilište u Zagrebu, Fakultet prometnih znanosti
Vukelićeva 4, HR – 10000 Zagreb
petar.feletar@fpz.hr, tel. +385 1 238 0258